त्रैमासिक परीक्षा-२ प्रश्नकोष
कक्षा :- सप्तमी
विषय :- संस्कृत

खण्ड (क) (कोई एक) (4x1=4)

प्र-1. [redacted]

(1) कस्मिश्चित् वनप्रान्ते एकः आश्रमः आसीत्। तत्र एकः आचार्यः अवसत्। तस्य एकः सुयोग्यः आज्ञाकारी शिष्यः अपि आसीत्। आश्रमे एकदा अतिवृष्टिः अभवत्। आचार्यः स्वप्रियं शिष्यं आरुणिं अवदत्-प्रिय शिष्य! क्षेत्रं गत्वा जलस्य अवरोधं कुरु। आरुणिः क्षेत्रम् अगच्छत्। सः बहुप्रयासं अकरोत्, परन्तु जलम् न अवरुद्धम्। आरुणिः जलं अवरोद्धुम् स्वयमेव जले अतिष्ठत्।

* उपरोक्त गद्यांश को ध्यान से पढ़कर पूछे गए प्रश्नों के उत्तर लिखो।

(क) I [redacted]
(i) वनप्रान्ते एकः कः आसीत् ?
(ii) आरुणिः कुत्र अगच्छत् ?

(ख) II पूरे वाक्य में [redacted]
(i) आचार्यः स्वप्रियं शिष्यं आरुणिम् किम् अवदत् ?

(ग) III [redacted]
(i) गद्यांश में से अव्यय शब्द छाँटकर लिखो।
(ii) 'जलस्य' शब्द की विभक्ति लिखो।

(2) पुरा मथुरायाम् एकः नृशंसः नृपतिः अभवत्। तस्य नाम कंसः आसीत्। कंसः श्रीकृष्णस्य मातुलः आसीत्। सः देवकीम् वसुदेवम् च कारागारे अक्षिपत्। तत्र कारागारे एव श्रीकृष्णः उत्पन्नः अभवत्। वसुदेवः शिशुम् श्रीकृष्णम् करण्डके निधाय यमुनायाः नद्याः पारे गोकुलम् अनयत्। ततः सः नन्दस्य पुत्रीम् च गृहीत्वा मथुरां प्रत्यागच्छत्।

* उपरोक्त गद्यांश को पढ़कर पूछे गये प्रश्नों के उत्तर लिखो।

(क) I [redacted] में उत्तर लिखो।
(i) पुरा मथुरायाम् कः नृपः आसीत् ?
(ii) श्री कृष्णः कुत्र उत्पन्नः अभवत् ?

(ख) II
पूरे [redacted]

Date: ______
Page No.: ______ (२)

(i) वसुदेवः श्रीकृष्णम् कथम् गोकुलम् अनयत् ?

(ग) III निर्देशानुसार उत्तर लिखो।
(i) 'गृहीत्वा' शब्द का प्रत्यय लिखो।
(ii) 'नद्याः' शब्द का वचन लिखो।

(3) एकस्मिन् वने एकलव्यः प्रतिदिनम् प्रातः द्रोणाचार्यस्य मूर्तिम् नत्वा धनुर्विद्यायाः अभ्यासम् करोति स्म। तस्मिन् वने पाण्डवानां कुक्कुरः तम् दृष्ट्वा अभषत्। एकलव्यः बाणैः तस्य कुक्कुरस्य मुखम् असीव्यत्। दुःखितः कुक्कुरः पाण्डवानां समीपे अगच्छत्। पाण्डवाः कुक्कुरस्य मुखं बाणैः विद्धम् दृष्ट्वा चकिताः अभवन् यत् ईदृशः कः धनुर्धरः यः बाणैः कुक्कुरस्य मुखम् असीव्यत्।

उपरोक्त गद्यांश को पढ़कर पूछे गये प्रश्नों के उत्तर लिखो।
(क) I [redacted] शब्द में उत्तर लिखो।
(i) कः बाणैः तस्य कुक्कुरस्य मुखम् असीव्यत् ?
(ii) दुःखितः कुक्कुरः केषाम् समीपे अगच्छत् ?

(ख) II पूरे [redacted] में उत्तर लिखो।
(i) पाण्डवाः किमर्थम् चकिताः आसन् ?

(ग) III निर्देशानुसार उत्तर लिखो।
(i) 'वने' शब्द की विभक्ति लिखो।
(ii) 'क्त्वा' प्रत्यय का कोई एक उदाहरण गद्यांश में से लिखो।

(4) पुरा एकस्मिन् वृक्षे एका चटका प्रतिवसति स्म। कालेन तस्याः सन्ततिः अभवत्। एकदा कश्चित् गजः तस्य वृक्षस्य अधः आगच्छत् शाखां च शुण्डेन अत्रोटयत्। चटकायाः नीडं भूमौ अपतत्। तेन अण्डानि नष्टानि। अथ सा चटका व्यलपत्। तस्याः विलापं श्रुत्वा काष्ठकूटः नाम खगः दुःखेन ताम् अपृच्छत्— भद्रे, किमर्थम् विलपसि ? इति।

उपरोक्त गद्यांश को पढ़कर पूछे गये प्रश्नों के उत्तर लिखो।
(क) I एक शब्द में उत्तर [redacted]।
(i) वृक्षे का प्रतिवसति स्म ?
(ii) चटकायाः नीडम् कुत्र अपतत् ?

(ख) II पूरे वाक्य मे उत्तर लिखो।
(i) चटकाया: विलापं श्रुत्वा काष्ठकूट: नाम किम् अपृच्छत् ?
(ग) III निर्देशानुसार उत्तर लिखो।
(i) 'अवसत्' शब्द का लकार लिखो।
(ii) 'श्रुत्वा' शब्द का प्रत्यय लिखो।

(5) कस्मिंश्चित् वने बादल: नाम एक: गज: वसति स्म। स: प्रतिदिनं राजमार्गेण स्नानार्थं नदीं गच्छति स्म। तस्य मार्गे एकस्य फलविक्रेतु: विपणि: आसीत्। स: फल विक्रेता गजाय प्रत्यहं फलानि अयच्छत् गज: च फलानि खादित्वा प्रसन्न: अभवत्। तदनन्तरं स्नानाय अगच्छत्। अनेन प्रकारेण तयो: मैत्री अभवत्।

उपरोक्त गद्यांश को पढ़कर पूछे गये प्रश्नों के उत्तर लिखो।
(क) I एक शब्द मे उत्तर लिखो।
(i) तस्य मार्गे कस्य विपणि: आसीत् ?
(ii) गज: फलानि खादित्वा कीदृश: अभवत् ?

(ख) II पूरे वाक्य मे उत्तर लिखो।
(i) स: प्रतिदिनं किमर्थम् नदीं गच्छति स्म ?

(ग) III निर्देशानुसार उत्तर लिखो।
(i) 'खादित्वा' शब्द का प्रत्यय लिखो।
(ii) 'फलानि' शब्द का लिंग लिखो।

(6) एक: कुक्कुर: नदीतटे गच्छति। कुक्कुरस्य मुखे रोटिका अस्ति। स: जले प्रतिबिम्बं पश्यति। स: चिन्तयति एष: अन्य: कुक्कुर: अस्ति। एतस्य मुखे अपि रोटिका अस्ति। अहम् एतस्य रोटिकाम् अपहरामि। यदा स: रोटिकाम् अपहरणाय निजम् मुखम् प्रसरयति तदा तस्य मुखात् रोटिका जले पतति। स: लोभी कुक्कुर: निराश: भवति पश्चातापम् अनुभवति च।

उपरोक्त गद्यांश को ध्यान से पढ़कर पूछे गये प्रश्नों के उत्तर लिखो।
(क) I एक शब्द मे उत्तर लिखो।

(i) कुक्कुरः कुत्र गच्छति ?
(ii) कुक्कुरस्य मुखे का अस्ति ?

(ख) II पूरे वाक्य में उत्तर लिखो
(i) कुक्कुरः किम् चिन्तयति ?

(ग) III निर्देशानुसार उत्तर लिखो।
(i) 'मुखात्' शब्द की विभक्ति लिखो।
(ii) 'प्रसरयति' शब्द का लकार लिखो।

(7) एषः समुद्रस्य तटः। समुद्रतटे बालकाः बालिकाभिः सह क्रीडन्ति। केचन बालकाः परस्परं कन्दुकेन क्रीडन्ति, केचन धावन्ति, शङ्खानांचसञ्चयं कुर्वन्ति। केचन जनाः समुद्रे तरन्ति। केचन नराः स्टीमरयन्त्रेण समुद्रे विहारं कुर्वन्ति। बालिकाः बालुकाभिः गृहाणि रचयन्ति।

उपरोक्त गद्यांश को ध्यान से पढ़कर पूछे गये प्रश्नों के उत्तर लिखो।
(क) I एक शब्द में उत्तर लिखो।
(i) बालकाः बालिकाभिः सह कुत्र क्रीडन्ति ?
(ii) बालकाः परस्परं केन क्रीडन्ति ?

(ख) II पूरे वाक्य में उत्तर लिखो।
(i) केचन नराः केन समुद्रे विहारं कुर्वन्ति ?

(ग) III निर्देशानुसार उत्तर लिखो।
(i) 'धावति' शब्द का बहुवचन गद्यांश में से छाँटकर लिखो।
(ii) 'सह' शब्द का अर्थ लिखो।

(8) एकः आश्रमः आसीत्। आश्रमे एकः तापसः अवसत्। एकदा अतिवर्षा अभवत्। तापसः शिष्यम् आरुणिम् अवदत्—'पुत्र' क्षेत्रे जलस्य अवरोधम् कुरु। आरुणिः क्षेत्रम् अगच्छत्। सः तत्र बहुयत्नम् आचरत्, किन्तु जलम् न अवरुद्धम्। सः स्वयम् तत्र साष्टांग अतिष्ठत्। सायम् आचार्यः बटुकेषु आरुणिम् न अपश्यत्। सः प्रत्येकं शिष्यम् अपृच्छत् यत् आरुणिः कुत्र अस्ति। किन्तु कोऽपि न अबोधयत्। गुरुः अस्मरत्। सः सत्वरं क्षेत्रम् अगच्छत्। सः आरुणिम् उदस्थापयत्, अवदत् च—'प्रिय वत्स! त्वम् पण्डितः भव।'

उपरोक्त गद्यांश को पढ़कर पूछे गये प्रश्नों के उत्तर लिखो।

(क) I एक शब्द में उत्तर लिखो।

(i) आचार्यः कुटकेषु कम न अपश्यत ?

(ii) सः सत्वरम कुत्र अगच्छत ?

(ख) II पूरे वाक्य में उत्तर लिखो।

(i) एकदा का अभवत ?

(ग) III निर्देशानुसार उत्तर लिखो।

(i) 'प्रातः' शब्द का विलोम गद्यांश में से छाँटकर लिखो।

(ii) 'गद्यांश' में से अव्यय शब्द छाँटकर लिखो।

(9) नर्मदा तीरे एकः विशालः वृक्षः आसीत्। तस्य उपरि अनेके खगाः सुखेन वसन्ति स्म। एकदा महती वृष्टिः अभवत्। तस्मिन्नेव काले कश्चित् वानरः वृष्टिजलेन पीडितः तत्र आगच्छत्। तस्य शरीरः जलेन आर्द्रः आसीत्। सः शीतेन कम्पितः वृक्षे इतस्ततः अकूर्दत्। शीतेन कम्पमानं तं वानरं दृष्ट्वा खगाः कष्टम् अन्वभवन्।

उपरोक्त गद्यांश को ध्यान से पढ़कर पूछे गये प्रश्नों के उत्तर लिखो।

(क) I एक शब्द में उत्तर लिखो।

(i) नर्मदा तीरे कीदृशः वृक्षः आसीत ?

(ii) तस्य शरीरः केन आर्द्रः आसीत ?

(ख) II पूरे वाक्य में उत्तर लिखो।

(i) तम वानरं दृष्ट्वा के कष्टम अन्वभवन

(ग) III निर्देशानुसार उत्तर लिखो।

(i) 'अकूर्दत' शब्द का लकार लिखो।

(ii) 'इतस्ततः' शब्द का अर्थ लिखो।

Date:
Page No.:

(5)

उपरोक्त गद्यांश को पढ़कर पूछे गये प्रश्नों के उत्तर लिखो।
(क) I एक शब्द में उत्तर लिखो।
(i) आचार्यः कुटकेषु कम न अपश्यत ?
(ii) सः सत्वरम् कुत्र अगच्छत ?

(ख) II पूरे वाक्य में उत्तर लिखो।
(i) एकदा का अभवत ?

(ग) III निर्देशानुसार उत्तर लिखो।
(i) 'प्रातः' शब्द का विलोम गद्यांश में से छाँटकर लिखो।
(ii) 'गद्यांश' में से अव्यय शब्द छाँटकर लिखो।

(9) नर्मदा तीरे एकः विशालः वृक्षः आसीत्। तस्य उपरि अनेके खगाः सुखेन वसन्ति स्म। एकदा महती वृष्टिः अभवत्। तस्मिन्नेव काले कश्चित् वानरः वृष्टिजलेन पीडितः तत्र आगच्छत्। तस्य शरीरः जलेन आर्द्रः आसीत्। सः शीतेन कम्पितः वृक्षे इतस्ततः अकूर्दत्। शीतेन कम्पमानं तं वानरं दृष्ट्वा खगाः कष्टम् अन्वभवन्।

उपरोक्त गद्यांश को ध्यान से पढ़कर पूछे गये प्रश्नों के उत्तर लिखो।
(क) I एक शब्द में उत्तर लिखो।
(i) नर्मदा तीरे कीदृशः वृक्षः आसीत ?
(ii) तस्य शरीरः केन आर्द्रः आसीत ?

(ख) II पूरे वाक्य में उत्तर लिखो।
(i) तम् वानरं दृष्ट्वा के कष्टम् अन्वभवन

(ग) III निर्देशानुसार उत्तर लिखो।
(i) 'अकूर्दत' शब्द का लकार लिखो।

(ii) 'इतस्ततः' शब्द का अर्थ लिखो।

Date:
Page No.:

(10) गंगा नदी हिमालयात् पर्वतात् निर्गच्छति। तत्पश्चात् च उत्तर भारतस्य समतल-प्रदेशेषु वहति। अन्ते पूर्वस्याम् दिशायाम् समुद्रेण संगच्छति। गंगा-नद्याः तीरे बहवः तीर्थाः तापसानाम् आश्रमाः च सन्ति। देशीयाः वैदेशिकाः च अपि पर्यटकाः अत्र आगच्छन्ति। अत्र अनेके देवालयाः सन्ति। भक्ताः जनाः तत्र आगत्य ईश्वरम् भजन्ति अलौकिकम् सुखम् च अनुभवन्ति।

उपरोक्त गद्यांश को पढ़कर पूछे गये प्रश्नों के उत्तर लिखो।

(क) I एक शब्द में उत्तर लिखो।
(i) गंगा नदी कस्मात् पर्वतात् निर्गच्छति?
(ii) अन्ते कस्याम् दिशायाम् समुद्रेण संगच्छति?

(ख) II पूर्ण वाक्य में उत्तर लिखो।
(i) गंगा-नद्याः तीरे के-के सन्ति?

(ग) III निर्देशानुसार उत्तर लिखो।
(i) "पर्वतात्" शब्द की विभक्ति लिखो।
(ii) "भजति" शब्द का बहुवचन गद्यांश में से छाँटकर लिखो।

खण्ड (ख)

(4x1=4)

प्र:-2. पठित गद्यांश

पाठ:- 9, 10, 11 में से प्रश्नोत्तर पर आधारित गद्यांशों का अभ्यास पुस्तक में से करो।

खण्ड (ग)

प्र:-3 व्याकरण

(क) शब्दार्थः :-

($\frac{1}{4}$x4=1)

पाठ-9	पाठ-10	पाठ-[illegible]
बहिः	धनुर्विद्या	क्रीडस्था:
आगच्छ	आकर्ण्य	सुता:
उपविश	निपुणः	सुरक्षाप्रहरी
अधुना	अभ्यासम	विकासे
वदानि	मूर्तिम	निर्दोषजनान
पाकशालाम	प्रणनम	घ्नन्ति
करवाणि	शस्त्राणाम	मेघः
कक्षायाम	गुरुः	कृतसंकल्पाः
नियमान	आशीर्वादम	अवरोधाः
सुप्रभातम	चिरंजीवी	उत्तरदिशायाम

(ख) निम्न धातुओं के साथ निर्देशानुसार प्रत्यय जोड़कर लिखो। (5×5=1)

क्त्वा, तुमुन एवं ल्यप् प्रत्यय

का अभ्यास कॉपी में से करो।

(ग) निम्न में से एक धातु रूप लिखो। (विधिलिंग लकार)

पठ, नम, लिख्, खाद, भ्रम, गम (गच्छ)

भू, पा (पिब), दृश (पश्य) हस्,

(घ) निम्न में से कोई एक शब्द रूप लिखो।
(सर्वनाम शब्द रूप) (6×1=6)

तद् शब्द (पुल्लिंग, स्त्रीलिंग, नपुंसकलिंग)
यत् शब्द तीनों लिंगों में)

Date:
Page No.:

इदम् शब्द रूप तीनों लिंगो में)
किम् शब्द रूप तीनों लिंगो में)
अस्मद् शब्द, युष्मद् शब्द रूप.

खण्ड (ख) (6)

प्र:-4.

(क) निम्न प्रश्नों के एक शब्द में उत्तर लिखो।
($\frac{1}{2}$x4=2)

पाठ:- 9.

(i) माता पुत्रम् किम् कर्तुम् कथयति?
(ii) पुत्रः कुत्र गन्तुम् इच्छति?
(iii) माता पुत्रीं पाकशालाम् गत्वा किं पक्तुम् कथयति?

(iv) अध्यापकः कैः सह वार्तालापं करोति?
(v) अध्यापकः केषाम् कर्तव्यम् वदति?
(vi) छात्रैः कदा उत्थातव्यम्?
(vii) छात्राः केषाम् आदरम् कुर्युः?

पाठ:- 10

(i) धनुर्विद्यायाः आचार्यः कः आसीत्?
(ii) भिल्लबालस्य नाम किम् आसीत्?
(iii) द्रोणाचार्यः केषाम् गुरुः आसीत्?
(iv) एकलव्यः कस्य मूर्तिम् अरचयत्?
(v) एकलव्यः कस्याम् निपुणः अभवत्?
(vi) द्रोणाचार्यः एकलव्याय कीदृशम् आशीर्वादम् अयच्छत्?

Date:
Page No.:

(vii) एकलव्यः किमर्थं द्रोणाचार्यस्य समीपं गतवान्?

पाठ :- 11

(i) वयम् कुत्र वसामः?
(ii) भारते काः प्रवहन्ति?
(iii) विश्वप्रसिद्धः पर्वतः कः अस्ति?
(iv) भारतस्य उत्तरदिशायाम् कः अस्ति?
(v) कीदृशः अस्माकम् देशः?
(vi) के योग्याः सन्ति?
(vii) आतंकवादिन किं जनयन्ति?
(viii) कस्य उन्नत्याम् सर्वेषाम् उन्नतिः?

(ख) निम्न प्रश्नों के पूरे वाक्य मे उत्तर लिखो।
पाठ :- 9. (2x2=4)
(i) माता पुत्रीं किं कर्तुम् कथयति?
(ii) अध्यापकः कक्षायाम् किम् करोति?
(iii) आदित्यः किम् वदति?
(iv) प्रातः काले उत्थाय किम् करणीयम्?
(v) छात्राः किम् वदन्ति?
(vi) सर्वे छात्राः कुत्र गच्छन्ति?
(vii) छात्राणां कर्तव्यानि कानि सन्ति?
(viii) छात्रैः किम् त्यक्तव्यम्?

पाठ :- 10

(i) हस्तिनापुरराज्ये कः आसीत्?
(ii) एकलव्यः किं भवितुम् इच्छति?
(iii) एकलव्यः काम् अरचयत?

(iv) किम् श्रुत्वा भिल्लबालः द्रोणाचार्यस्य समीपं अगच्छत्?
(v) द्रोणाचार्यः एकलव्याय शिक्षाम् दातुम् किमर्थम् असमर्थः आसीत्?
(vi) एकलव्यः प्रतिदिनम् मूर्तिम् प्रणम्य किम् करोति स्म?
(vii) एकलव्यः कथम् धनुर्विद्यायां निपुणः अभवत्?

पाठः - 11.
(i) भारते के के वसन्ति?
(ii) वयम् कस्याः सुताः स्मः?
(iii) भारते काः नद्यः प्रवहन्ति?
(iv) भारतस्य विकासाय के कृतसंकल्पाः सन्ति?
(v) आतंकवादिनः किम् कुर्वन्ति?
(vi) अस्माकम् किम् कर्त्तव्यम् अस्ति?
(vii) केषाम् भेदेन अपि देशः एकः एवास्ति?
(viii) अस्माकम् उन्नतिः कुत्र निहिता अस्ति?

अंक योजना

खण्ड (क)

प्रः-1 अपठित गद्यांश (4x1=4)

खण्ड (ख)

प्रः-2. पठित गद्यांश (4x1=4)

खण्ड (ग)

प्रः-3 व्याकरण (11)

प्रत्यय, शब्दार्थः, शब्दरूप, धातु रूप

खण्ड (घ) (6)

प्रः-4.

पाठ्यपुस्तक

(i) एक शब्द मे उत्तर लिखो ($\frac{1}{2}$x4=2)

(ii) पूरे वाक्य मे उत्तर लिखो (2x2=4)

Tatal = 25 Marks